

Ewa Kubiak

Przedmowa

Sztuka Ameryki Łacińskiej *Arte de la América Latina* 1, 9-12

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Przedmowa

SZTUKA AMERYKI ŁACIŃSKIEJ / ARTE DE AMERICA LATINA – to nowy rocznik wydawany przez Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata i Wydawnictwo Adama Marszałka, poświęcony sztuce i kulturze wizualnej Ameryki Środkowej i Południowej. Głównym zakresem zainteresowań Redakcji i Rady Naukowej jest sztuka kolonialna oraz nowoczesna. Jednak sztuka prekolumbijska – ze względu na ciągłość kulturowej tradycji i problemy ochrony artystycznego dziedzictwa – może także stać się przedmiotem publikacji w roczniku. Historia sztuki, antropologia sztuki, ochrona i konserwacja zabytków, wreszcie współczesna kultura wizualna Ameryki Łacińskiej – to dziedziny nauki niemal pozbawione dotąd w Polsce możliwości prowadzenia gruntowniejszych badań i ich publikacji. Dominującą dziedziną polskich badań w ostatnich pięćdziesięciu latach na tym kontynencie pozostaje archeologia i etnografia.

W ostatnich latach podjęto na szerszą skalę w Polsce badania sztuki innych kontynentów, zwłaszcza Azji. Konferencje i publikacje Polskiego Stowarzyszenia Sztuki Orientu (założonego w Warszawie w 2006 r.), poświęcone sztuce Chin (2008 r., 2009 r.) i Japonii (2007 r., 2010 r.), Indii (2008 r.) i Azji Południowo-Wschodniej (2011 r.), sztuce szamanistycznej w Azji Centralnej i Północnej (2011 r.), sztuce chrześcijańskiej pogranicza Azji, Afryki i Europy (2008 r.), wreszcie sztuce świata Islamu (2009 r.) wprowadziły polskich badaczy w międzynarodowe środowiska naukowe. Także sztuka Afryki dzięki konferencjom organizowanym (2007 r.) i współorganizowanym (2009 r.) przez Stowarzyszenie przyciągnęła historyków sztuki i przedstawicieli pokrewnych dyscyplin.

Wychodząc na przeciw zainteresowaniom budzącym się w środowiskach młodych historyków i konserwatorów sztuki oraz etnologów założono w 2008 r. Sekcję Ameryki Środkowej i Południowej, działającą w ramach Stowarzysze-

nia. Rozszerzenie badań na Afrykę, także na sztukę Ormian i Żydów, w końcu na Amerykę Środkową i Południową, spowodowało powstanie w 2011 r. w Warszawie Polskiego Instytutu Studiów nad Sztuką Świata. Instytut kontynuuje działalność Polskiego Stowarzyszenia Sztuki Orientu oraz Stowarzyszenia Sztuki Nowoczesnej w Toruniu (założonego w 2000 r.), które zajmowało się sztuką Europy Środkowej, Wschodniej i Południowo-Wschodniej, a także światową sztuką współczesną.

Polski Instytut Studiów na Sztuką Świata łączy cechy instytutu naukowego oraz stowarzyszenia. Skupia badaczy zainteresowanych sztuką wychodzącą poza tradycyjny, dziewiętnastowieczny zachodnioeuropejski kanon. U podstaw jego działalności leży przeświadczenie o konieczności badania różnorodnych form artystycznej ekspresji i treści dzieł sztuki ujawniających się w kulturach całego świata, zarówno elitarnych o wyrafinowanych konwencjach estetycznych, jak i plemiennych oraz ludowych, nieprofesjonalnych, także tych odwołujących się do magii i szamanizmu.

Rocznik skierowany jest nie tylko do badaczy w Polsce ale i zagranicznych środowisk naukowych. Redakcja pragnie zaprosić do współpracy latynoamerykańskie i europejskie uniwersytety, instytuty i stowarzyszenia oraz muzea i centra sztuki współczesnej. W skład Rady Naukowej weszli obok polskich badaczy przedstawiciele środowisk naukowych Ameryki Łacińskiej. Pierwszy tom rocznika ukazuje się w języku polskim. Jednak kolejne tomy zawierać będą studia wyłącznie w językach hiszpańskim i angielskim. Tytuł pisma zawsze będzie podawany w językach polskim i hiszpańskim – SZTUKA AMERYKI ŁACIŃSKIEJ / ARTE DE AMERICA LATINA.

Kultura Nowego Kontynentu łączy starożytne i średniowieczne tradycje z wpływami hiszpańskich i portugalskich najeźdźców w wielką latynoamerykańską cywilizację. Od czasów szesnastowiecznych odkryć geograficznych scalany kulturowo świat przeszedł przez epokę kolonialną do podjęcia w XX w. dialogu między kontynentami. W ostatnim półwieczu współpraca międzynarodowa i nowe środki przekazu (film, TV, Internet) otworzyły nową epokę sztuki „globalnej”. Program rocznika odchodzi od europocentrycznej świadomości. Zachowuje jednak polskie – odmienne, wynikające z własnej wielonarodowej i wielokulturowej przeszłości widzenie świata, które pozwala na doszukiwanie się w sztuce, ikonografii, historii i obyczaju Europy Środkowo-Wschodniej i Ameryki Łacińskiej wielu wspólnych cech (np. architektury i malarstwa baroku). Redakcja i Instytut wspierają także badania kontaktów artystycznych Polski z Ameryką Łacińską w XIX i XX w. oraz opiekę nad dziedzictwem kulturowym tego kontynentu w Polsce. Tym zagadnieniom poświęcone zostaną kolejne tomy, którym Redakcja zamierza nadawać charakter połączonej tematycznie całości.

Obecny tom został podzielony na dwie części. Pierwsza dotyczy sztuki prekolumbijskiej, indiańskiej i ludowej, druga – sztuki kolonialnej. Na początku publikacji umieszczono krótkie opracowanie pióra prof. Władysława Tatar-kiewicza, dotyczące architektury barokowej Brazylii i opublikowane w 1936 r. w „Sprawozdaniach z posiedzeń Towarzystwa Naukowego Warszawskiego”. Artykuł jest mało znany polskiemu środowisku historyków sztuki, dlatego przypomnienie tekstu w prezentowanym tomie wydaje się wskazane, zwłaszcza że było to pierwsze polskie opracowanie dotyczące sztuki kolonialnej Ameryki Łacińskiej.

Pierwsza część planowanej publikacji składa się z pięciu artykułów – prace są wynikiem indywidualnych badań autorów, oparte zostały na bogatym materiale ikonograficznym, źródłach pisanych (drukowanych oraz pozostających w rękopisach) i zawierają bardzo wnikliwą analizę prezentowanych zagadnień. Dwa pierwsze dotyczą zagadnień ikonograficznych w sztuce dawnego Meksyku, kolejny przybliża badania polskiego antropologa Borysa Malkina, a dwa ostatnie artykuły omawiają szczegółowo funkcje interesujących obiektów (*re-tablos, ex-votos*) – dzieł z kręgu sztuki popularnej w Meksyku, Peru i Boliwii.

Nieco bardziej obszerna jest druga część publikacji – składa się z sześciu artykułów dotyczących sztuki kolonialnej, prezentujących zróżnicowaną tematykę badań. Pierwszy z nich jest ciekawym spojrzeniem na rdzennych mieszkańców Brazylii okiem europejskiego podróżnika. Artykuł zawiera analizę ilustracji znajdujących się w wydanej w 1592 r. książce Theodora de Bry, na podstawie relacji dwóch podróżników: Niemca Hansa Stadena (1557 r.) oraz Francuza Jeana de Léry (1578 r.). Autor artykułu nie tylko dokonuje omówienia grafik ilustrujących tekst, ale także stara się odnaleźć europejskie źródła przedstawić. Kolejny artykuł dotyczy wizerunków religijnych oraz ich funkcjonowania w Wicekrólestwie Nowej Granady w okresie kolonialnym, a także ich nowych funkcji w czasach przemian społecznych w XIX i XX w. i roli, jakie pełniły przy budowaniu tożsamości narodowej w Kolumbii. W książce znalazły się również dwie analizy dotyczące zagadnień ikonograficznych w sztuce Nowej Hiszpanii oraz Wicekrólestwa Peru. Pierwszy z artykułów przybliża historię kultu oraz ikonografię świętej Gertrudy z Helften, która zyskała dużą popularność w Ameryce Łacińskiej w okresie kolonialnym. W kolejnym omówione zostały alegoryczne przedstawienia Eucharystii. Autor następnego opracowania analizuje kontakty artystyczno-handlowe pomiędzy Starym i Nowym Światem na przykładzie Flandrii i Meksyku. Końcowy artykuł dotyczy problemów nomenklatury i stylistyki sztuki kolonialnej – a dokładnie problemu istnienia stylu *mestizo* i badań z nim związanych.

Prezentowaną książkę kierujemy do wszystkich, którzy interesują się zagadnieniami sztuki w Ameryce Środkowej i Południowej. Jest pierwszym opra-

cowaniem tego rodzaju na polskim rynku wydawniczym. Wiele zagadnień tutaj poruszanych zostanie przedstawionych polskiemu czytelnikowi po raz pierwszy. Powstanie książki nie byłoby możliwe bez ogromnego wsparcia i wiary w pomyślność przedsięwzięcia jednej osoby – ogromne podziękowania należą się profesorowi Jerzemu Malinowskiemu, który jest pomysłodawcą projektu i towarzyszył redaktorce we wszystkich etapach powstawania pracy, wspierając ją w kwestiach merytorycznych i organizacyjnych. Chciałabym także podziękować wszystkim autorom, którzy zgodzili się uczestniczyć w projekcie, szczególnie profesor Magdalenie Śniadeckiej-Kotarskiej, jak również autorom z Meksyku i Kolumbii, dla których publikacja tekstów w języku polskim jest rodzajem egzotycznej przygody naukowej. W korekcie tekstów i ich tłumaczeniu niezwykle pomogły trzy osoby – antropolog dr Joanna Pietraszczyk-Sękowska, filolog hiszpański mgr Elżbieta Więckowska oraz historyk sztuki mgr Magdalena Jawor, za co jestem im ogromnie wdzięczna.

Dr Ewa Kubiak
Kierownik Zakładu Sztuki Ameryki Środkowej i Południowej
Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata